

underrättelseverksamhet). Journalistförbundet var remissinstans och kritiserade förslaget bland annat på grund av att det saknades en konsekvensanalys. Som framgår av den nya utredningen ledde förslaget om utlandsspioneri från 2012 inte till lagstiftning bland annat på grund av att behovs- och konsekvensanalysen hade brister.¹

Förändringar av spioneriparagrafen

Utredningen föreslår att brottsbeskrivningen för spioneri, BrB 19 kapitlet 5 §, ändras på så sätt att ordet "sammanslutning" läggs till på två ställen:

"Den som, för att gå främmande makt *eller sammanslutning* tillhanda, obehörigen anskaffar, befordrar, lämnar eller röjer uppgift om försvarsverk, vapen, förråd, import, export, tillverkningssätt, underhandlingar, beslut eller något förhållande i övrigt vars uppenbarande för främmande makt *eller sammanslutning* kan medföra men för Sveriges säkerhet döms(...)"

Detta innebär en stor utvidgning av paragrafens tillämpningsområde. Den föreslagna förändringen får också antas leda till tillämpningsproblem då "sammanslutning" är ett luddigt begrepp som dessutom snabbt kan ändra betydelse. Till exempel ska "krigsherrar i Afghanistan" omfattas enligt utredningen.² Vad som närmar avses med detta framgår inte, men avgränsningsproblematiken får anses betydande. Journalistförbundet noterar att ordet "sammanslutning" fanns med redan i det förslag som lades fram 2012. Då ingick dock begreppet bara i beskrivningen av det nya brottet utlandsspioneri och inte i spioneribestämmelsen.³ Journalistförbundet avstyrker den föreslagna förändringen av BrB 19 kapitlet 5 §.

Det nya brottet utlandsspioneri

Utredningen föreslår att det nya brottet utlandsspioneri införs i BrB 19 kapitlet 5a §. Brottsbeskrivningen är i princip den samma som för spioneri. Enligt den nya bestämmelsen ska den som "för att gå främmande makt eller sammanslutning tillhanda, obehörigen anskaffar, befordrar, lämnar eller röjer hemlig uppgift" dömas till ansvar. Den avgörande skillnaden mellan spioneri och utlandsspioneri är att domstolen vid bedömningen av om en skada uppkommit ska se till huruvida det medfört "allvarligt men för Sveriges förhållande till annan stat eller mellanfolklig organisation" och inte till om det är till men för Sverige. Det räcker alltså med att Sveriges säkerhet indirekt påverkas för att den nya bestämmelsen ska gälla. En annan avgörande skillnad är att det i spioneriparagrafen räknas upp vilken typ av uppgifter

¹ Se SOU 2017:70, Förstärkt skydd för uppgifter av betydelse för ett internationellt samarbete för fred och säkerhet som Sverige deltar i, sid 457

² Se a.a. sid 534.

³ SOU 2012:95 Spioneri och annan olovlig underrättelseverksamhet Ett förstärkt skydd för Sveriges säkerhet, sid 31.

som inte får röjas medan den nya bestämmelsen innehåller den väldigt öppna formuleringen ”uppgift rörande något förhållande”. Detta är problematiskt eftersom det blir svårt för den som har uppgiften att avgöra om det är en sådan uppgift som omfattas av bestämmelsen om utlandsspioneri.

Som nämns ovan ansåg den tidigare regeringen att det fanns brister i behovs- och konsekvensanalysen som gjordes i utredningen 2012. Journalistförbundet noterar att den nya utredningen försökt se till det faktiska behovet genom att ta in synpunkter från myndigheter samt att se till de rättsfall som finns på området. Journalistförbundet kan dock inte se att det underlag som utredningen presenterar är tillräckligt för att motivera en så stor förändring som införandet av ett nytt brott innebär.

Ett argument för att införa brottet utlandsspioneri är det redan finns liknande regler i andra länder. Om lagstiftaren hade låtit det argumentet styra hade vi knappast haft den världsunika öppenhet som vårt samhälle kan stoltsera med idag.

Journalistförbundet avstyrker förslaget om en ny bestämmelse i BrB 19 kapitlet 5a § och därtill hörande regler.

Särskilt om tryckfrihetsförordningen

De förslag som utredningen presenterar avseende spioneri och utlandsspioneri föreslås få genomslag även på det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga området. Det skulle innebära att ansvarig utgivare kan dömas till ansvar för brottet. Utredaren menar att lagstiftaren annars ”öppnar det fältet för att använda grundlagsskyddade medier för att röja hemliga uppgifter av ifrågavarande slag till obehöriga”.⁴ Detta tyder enligt Journalistförbundet på en oförståelse för hur grundlagsskyddade medier arbetar. Att det finns en ansvarig utgivare är en garant för att det görs noga överväganden innan en uppgift publiceras. Att ändra grundlagen på det sättet som utredaren föreslår måste ha mycket goda skäl för sig. Journalistförbundet anser att det uppenbart saknas sådana skäl.

I samband med IB-affären på 70-talet ändrades uppsåtsregeln i spioneribestämmelsen på så sätt att bara den som har direkt uppstått att gå främmande makt tillhanda ska kunna dömas för brottet. Detta var bland annat för att undvika att journalister skulle kunna dömas med hjälp av den konstruktionen av eventuellt uppsåt som domstolen använde för att döma för spioneri i samband med IB-affären.⁵ Införandet av utlandsspioneri kommer inte att ändra det faktum att det krävs direkt uppsåt, vilket såklart är bra. Trots detta kommer införandet av utlandsspioneri tillsammans med förändringen av spioneriparagrafen att leda till att färre missförhållanden avslöjas. Detta på grund av att förändringarna kommer att avskräcka personer med kunskap om dessa missförhållanden från att vända sig till media.

Att svensk media kan rapportera om missförhållanden bygger på att det finns personer som vågar vända sig till svenska journalister med uppgifter. En avgörande faktor är att det finns en tillit till såväl journalisten som till det svenska rättssystemets skydd för källan. Vi ser en stor risk för att de föreslagna förändringarna kraftigt kommer att begränsa möjligheterna att rapportera om Sveriges agerande utomlands. Problemet i dagens samhälle är inte att medierna rapporterar för mycket om svensk utrikespolitik. Problemet är inte heller att de med

⁴ SOU2017:70, Förstärkt skydd för uppgifter av betydelse för ett internationellt samarbete för fred och säkerhet som Sverige deltar i, sid 501.

⁵ Se Prop. 1975/76:175 sid 19.

insyn i Sveriges förehavanden utomlands för lättvindigt vänder sig till media för att avslöja missförhållanden – tvärtom.

Journalistförbundet avstyrker utredningens förslag om förändringar i tryckfrihetsförordningen. För det fall regeringen går vidare med utredningens förslag om att införa utlandsspioneri i BrB anser Journalistförbundet att detta kan göras utan att brottet blir ett tryck- och yttrandefrihetsbrott.

Med vänlig hälsning
SVENSKA JOURNALISTFÖRBUNDET

Jonas Nordling
Förbundsordförande